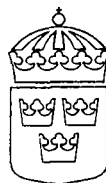

Jordbruksutskottets yttrande

1992/93:JoU2y

Samerna och samisk kultur m.m.

1992/93
JoU2y

Till bostadsutskottet

Bostadsutskottet har den 5 november 1992 berett jordbruksutskottet tillfälle att avge yttrande över proposition 1992/93:32 Samerna och samisk kultur m.m. såvitt avser bilaga 2 jämte motioner samt den under allmänna motionstiden 1992 väckta motionen 1991/92:Bo602.

Jordbruksutskottet har i sitt yttrande begränsat sig till de frågor som rör naturvårdshänsyn vid renskötsel, barmarkskörning i terräng, upplåtelse av rätt till jakt och fiske samt vilt- och fiskevård.

Propositionen

I propositionen, bilaga 2, föreslås bl.a. att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer för att skydda naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen skall få meddela föreskrifter om vilken hänsyn som vid renskötseln skall tas till dessa intressen. Föreskrifterna får dock inte vara så ingripande att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Vidare föreslås att länsstyrelsen, om det behövs för att föreskrifterna skall efterlevas, får meddela förelägganden eller förbud. Länsstyrelsen får sätta ut vite i beslut om förelägganden eller förbud. Den som underlåter att följa ett föreläggande eller bryter mot ett förbud kan dömas till böter.

Det nuvarande undantaget från förbudet mot barmarkskörning i terräng som gäller körning i direkt samband med renskötseln behålls men preciseras till att avse bevakning av renar samt drivning och samling av renar inför omedelbart förestående märkning, slakt eller flyttning. Särskild försiktighet skall iakttas vid barmarkskörning på kalvfjäll.

Möjligheterna till upplåtelse av rätt till jakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen utökas. Den som är bosatt ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen och som är beroende av jakt eller fiske för sin försörjning skall kunna påräkna sådan upplåtelse. Upplåtelseerna skall utvidgas till att i princip omfatta all mark där inte någon olägenhet av betydelse uppkommer för rennäringen eller där samebymedlems rätt till jakt eller fiske inte träds för när. Länsstyrelsens administration förenklas genom att marken delas in i områden där i princip alla får lösa ett jaktkort för jakt på

småvilt. För kommuninnevånarnas småviltsjakt kan särskilda områden avsättas. De skall dessutom ha rätt att mot en lägre avgift jaga inom alla områden som avsatts inom kommunen. För den som är beroende av jakt för sin försörjning kan särskilda områden komma att avsättas. Den som för sin försörjning jagar eller fiskar långt från körbar väg bör kunna få tillstånd av länsstyrelsen att uppföra en enklare koja och att ta ved för uppvärmningen av den. Hälften av upplåtelseavgifterna för fisket skall tillfalla berörd sameby. Kostnaderna för jakt- och fiskebevakningen samt för vilt- och fiskevården skall inte täckas med samefondens medel. I stället införs en avgift för varje jakt- och fiskeupplåtelse för att täcka dessa kostnader och kostnaderna för länsstyrelsens administration av upplåtelseerna.

En sameby skall kunna undanta visst område från medlemmarnas användning för jakt eller fiske om det behövs av hänsyn till vilt- eller fiskevården eller av annat särskilt skäl.

Motionerna

I yttrandet behandlar jordbruksutskottet följande motioner:

1992/93:Bo1 av Hans Göran Franck (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om upplåtelse av rätt till jakt och fiske ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen samt om sameslöjdarnas rättigheter.

1992/93:Bo5 av Nils-Olof Gustafsson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande förbud mot nätfiske under lektid för röding och öring.

1992/93:Bo6 av John Andersson (v) vari yrkas

1. att riksdagen avslår regeringens förslag om ändring i rennäringslagen (1971:437),

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ytterligare utredningar.

1992/93:Bo7 av Lars Werner m.fl. (v) vari yrkas

5. att riksdagen hos regeringen begär att de frågor som behandlas i propositionens bilaga 2 behandlas i Sametinget och först därefter föreläggs riksdagen,

11. att riksdagen — vid avslag på yrkande 5 — som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att upplåtelse av jakt och fiske ovan odlingsgränsen helt skall handhas av samerna själva samt att regler och utformning av upplåtelsen skall utformas och handläggas av Sametinget i samarbete med länsstyrelsen.

1992/93:Bo8 av Dan Eriksson i Stockholm och Max Montalvo (nyd) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa bättre förutsättningar för jakt- och fisketurism men även annan turism på marker och vatten ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen, främst i Norrbotten och Västerbotten.

1992/93:Bo16 av Pontus Wiklund och Jan Erik Ågren (kds) vari yrkas

1992/93:JoU2y

2. att riksdagen beslutar att avvakta med behandlingen av proposition 1992/93:32 bilaga 2 till dess det nyinrättade Sametinget getts möjlighet att yttra sig över förslagen.

Uppvaktning

Utskottet har uppvaktats av representanter för Landsförbundet svenska samer, Svenska samernas riksförbund och Samernas nationalråd.

Utskottet

Avslag på propositionen bilaga 2

Enligt motion Bo6 (v) yrkande 1 bör riksdagen avslå regeringens förslag om ändring i rennäringslagen (1971:437). Enligt motionären finns en rad oklarheter i rådande rättsförhållanden mellan rennäringens utövare och övrig befolkning inom berörda områden. Därför behöver ytterligare utredningar och överväganden göras (yrkande 4). Enligt motion Bo7 (v) fanns bakom 1971 års rennäringslag avsikten att "myndigförklara" samerna och att bidra till ett återupprättande av deras självbestämmanderätt. Det bästa sättet att fortsätta framåt på den vägen är enligt motionärerna att låta Sametinget behandla de frågor som redovisas i propositionens bilaga 2 och först därefter låta dem föreläggas riksdagen (yrkande 5). Enligt motion Bo16 (kds) yrkande 2 bör riksdagen avvakta med behandlingen av proposition 1992/93:32 bilaga 2 till dess det nyinrättade Sametinget getts möjlighet att yttra sig över förslagen.

Med utgångspunkt från de synpunkter jordbruksutskottet har att företräda finner utskottet inte skäl att avstyrka propositionen i berörd del. Utskottet föreslår därför att motionerna Bo6 yrkandena 1 och 4, Bo7 yrkande 5 och Bo16 yrkande 2 avstyrks.

Hänsynen vid renskötsel till naturvårdens intressen m.m.

Hänsynen till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen ingår som ett normalt led i jordbruket och skogsbruket. I likhet med föredragande statsrådet anser jordbruksutskottet det angeläget att även vid rennäringens bedrivande hänsyn tas till dessa intressen. Näringen har genom bestämmelsen i 65 § rennäringslagen (1971:437) skyldighet att ta sådan hänsyn men lagen ger ingen möjlighet att meddela föreskrifter i samband härmed. Bestämmelsen bör därför kompletteras på ett sådant sätt som gör det möjligt att meddela föreskrifter om den hänsyn som vid renskötsel skall tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Jordbruksutskottet tillstyrker med det anförda regeringens förslag i denna del.

När det gäller förbudet mot barmarkskörning och propositionens förslag till preciseringar i terrängkörningsförordningen har jordbruksutskottet ingen erinran. Också i denna del berör propositionen frågor som enligt utskottets mening har stor betydelse för naturvårdsintressena. Det är angeläget att åtgärder vidtas för att motverka skador på naturmiljön, särskilt på kalvfället, och för att begränsa buller och andra störningar. Restriktionerna får dock självfallet inte innebära att samernas möjligheter till daglig försörjning sommartid omöjliggörs. Det kan tilläggas att en särskild utredare tillkallats med uppgift att belysa möjligheterna till och konsekvenserna av restriktioner mot bullrande aktiviteter i landets fjällområden och skärgårdar (se 1992/93: JoU3 s. 19).

Småviltsjakt och fiske m.m.

Enligt motion Bo1 (s) betraktas i propositionen samernas civilrätt till jakt och fiske som knappast existerande. I stället drivs den grundlösa tanken att staten på samernas område, sameallmänningen, skulle äga jakt- och fiskerätt. Enligt motionären är samernas rätt till jakt och fiske på dessa områden en monopolrätt. I områden nedanför odlingsgränsen har samerna en med andra enskilda pretendenter delad stark jakt- och fiskerätt. I motion Bo7 (v) yrkas att upplåtelse av jakt och fiske ovan odlingsgränsen helt skall handhas av samerna själva samt att regler och utformning av upplåtelsen skall utformas och handläggas av Sametinget i samarbete med länsstyrelsen (yrkande 11). Enligt motion Bo8 (nyd) yrkande 6 bör staten ta initiativ till att skapa förutsättningar för en livskraftig turistnäring på marker och vatten ovanför odlingsgränsen och renbetesfjällen med särskild inriktning på jakt och fiske. Staten bör bl.a. initiera en aktiv och välriktad marknadsföring, främst av Norrbotten och Västerbotten som turistland.

Jordbruksutskottet erinrar inledningsvis om att de befogenheter som samerna hade enligt 1886 års renbeteslag i huvudsak står kvar enligt gällande rennäringslagstiftning. Dessa rättigheter ingår nu i eller är förenade med den i rennäringslagen stadgade renskötselrätten. Vidare kan hävdas att lagstiftningen uttömmande reglerar de rättigheter och skyldigheter som renskötselrätten innebär. Enligt 32 § rennäringslagen (1971:437) får på sådan kronomark ovanför odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition och på renbetesfjällen nyttjanderätt upplåtas endast om upplåtelsen kan ske utan avsevärd olägenhet för renskötseln. Avser upplåtelsen rätt till jakt eller fiske krävs dessutom att upplåtelsen är förenlig med god jaktvård eller fiskevård och kan ske utan besvärande intrång i den rätt till jakt och fiske som enligt lagen tillkommer samerna. Enligt 33 § rennäringslagen prövas fråga om sådan upplåtelse av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Sedan det infördes lagbestämmelser om upplåtelse av nyttjanderätt inom berörda områden har det ankommit på statliga myndigheter att ansvara för administrationen av dessa frågor. Enligt utskottets mening innebär i propositionen redovisade överväganden i fråga om småviltsjakten och fisket i dessa områden ingen förändring i detta

hänseende. I övrigt går utskottet inte närmare in på de grundläggande frågorna om arten och omfattningen av olika rättigheter på föreliggande område. Mot bakgrund av det anförda föreslår jordbruksutskottet att motionerna Bo1 och Bo7 yrkande 11 lämnas utan någon riksdagens vidare åtgärd.

I anslutning till förslagen om utökad småviltjakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen vill jordbruksutskottet därutöver anför följande. Jakt och fiske har stor betydelse som rekreationskälla och det har sedan länge varit ett allmänt önskemål att möjligheterna till jaktutövning och fiske tas till vara på ett bättre sätt. Samtidigt anser utskottet i likhet med föredragande statsrådet att en ändring av nuvarande system för upplåtelse av rätt till jakt och fiske inte får medföra att det skydd rennäringslagen i dag ger rensköteln och samebymedlems egen rätt till jakt och fiske träds för när. Nyttjanderätt av aktuellt slag får endast upplåtas om det kan ske utan avsevärd olägenhet för rensköteln. Vidare bör framhållas betydelsen av att den som är bosatt ovanför odlingsgränsen eller på renbetesfjällen och som i större eller mindre omfattning är beroende av jakt eller fiske för sin försörjning kan påräkna upplåtelse av rätt till jakt eller fiske på statens mark. Med det anförda föreslår jordbruksutskottet att propositionens överväganden lämnas utan erinran i denna del.

De i propositionen redovisade förslagen att utveckla möjligheterna att upplåta rätt till jakt och fiske ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen kan enligt utskottets mening förväntas ge ökade möjligheter att i allt väsentligt tillgodose syftet med motion Bo8 yrkande 6. Motionen bör därmed inte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Åtgärder för att förbättra vilt- och fiskevård

Enligt motion Bo5 (s) bidrog fisket av röding och öring under lektid tidigare till överlevnad i en osäker tillvaro. Så är inte fallet i dag. I många civiliserade länder anses det som barbari att fisk fångas med nät under lektiden. Den synen borde även råda i Sverige, och motionärerna föreslår därför att nätfiske av röding och öring under lektid förbjuds.

Utskottet konstaterar för sin del att det krävs en effektiv vilt- och fiskevård för att jakten och fisket på renbetesfjällen och ovanför odlingsgränsen skall ge optimal avkastning. Enligt gällande jaktlagstiftning skall viltet vårdas i syfte att bevara de viltarter som tillhör landets viltbestånd. Vidare skall en med hänsyn till allmänna och enskilda intressen lämplig utveckling av viltstammarna främjas. Som anføres i propositionen bör det ankomma på länsstyrelsen att i samråd med jägarnas organisationer och berörda samebyar utveckla ett program för det framtida viltvårdsarbetet. När det gäller fisket vill utskottet erinra om att grunden för all fiskevård måste vara att så långt som möjligt anpassa fisket till de biologiska förhållandena. Fiskbestånden skall skyddas och bevaras så att en hög och jämn avkastning säkerställs både kvantitativt och kvalitativt. Detta sker genom reglering av fisket med avseende bl.a. på total beskattning av fiskbestånden, beskattningens

inriktning på fiskarter och årsklasser samt fredande av fiskens lek och uppväxt. Därtill kommer åtgärder för att förbättra fiskens livsmiljö, s.k. biotopförbättrande åtgärder. Som framhålls i propositionen är möjligheterna att bedriva en effektiv fiskevård på statens vatten ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen således starkt beroende av ett direkt inflytande över fiskerättsupplåtelseerna. Regleringen av fisket kan ske genom att fiskerättsägarna själva beslutar i fiskevårdsområdesföreningar eller samfällighetsföreningar. Samebyarna kan på motsvarande sätt besluta vad gäller bymedlemmarnas fiske. Mot den angivna bakgrunden anser utskottet att regeringens förslag att sameby skall kunna undanta visst område inom byn från medlemmarnas användning för jakt eller fiske om det behövs av bl.a. hänsyn till vilt- eller fiskevården bör ge ökade möjligheter att bedriva en effektiv jakt- och fiskevård. Jordbruksutskottet tillstyrker således förslaget.

I anslutning till motion Bo5 vill utskottet framhålla att det enligt gällande fiskeriförfattningar ankommer på Fiskeriverket eller länsstyrelsen att meddela de föreskrifter som behövs för fiskevården. Utskottet erinrar dessutom om att syftet med ovan redovisade förslag om förbättrad fiskevård bl.a. är att ge ökade möjligheter att skydda och bevara bestånden. Det finns således goda möjligheter att utan riksdagens medverkan meddela lokala eller regionala bestämmelser till skydd för öring och röding under lektid. Med det anförda föreslår utskottet att motion Bo5 lämnas utan vidare åtgärd.

Propositionen och ifrågavarande motioner föranleder i övrigt inget särskilt uttalande av jordbruksutskottet.

Stockholm den 12 november 1992

På jordbruksutskottets vägnar

Margareta Winberg

I beslutet har deltagit: Margareta Winberg (s), Ivar Virgin (m), Ingvar Eriksson (m), Inga-Britt Johansson (s), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), Inge Carlsson (s), Dan Ericsson i Kolmården (kds), Christer Windén (nyd), Ulla Pettersson (s), Carl G Nilsson (m), Sinikka Bohlin (s), Patrik Norinder (m), Lena Klevenås (s) och Lennart Fremling (fp).

Från Vänsterpartiet, som inte företräds av någon ordinarie ledamot i utskottet, har suppleanten Jan Jennehag (v) närvarit vid den slutliga behandlingen av ärendet.

1. Margareta Winberg, Inga-Britt Johansson, Åke Selberg, Inge Carlsson, Ulla Pettersson, Sinikka Bohlin och Lena Klevenås (alla s) anför:

Tidigare kunde nätfiske av öring och röding under lektid motiveras med behovet av att under flyttningen från högfjället till skogslandet säkerställa överlevnaden i en osäker tillvaro. Enligt vår mening kan man omöjligt hävda samma argument i dag. När fisken leker simmar den in på grunt vatten och blir därmed ett lätt byte. Fisken fångas innan den är fullvuxen och detta hotar på sikt fiskbestånden och deras naturliga balans. I många länder anses det som barbari att fånga fisk med nät under lektid. Den synen borde även få råda i Sverige. Därför föreslår vi ett förbud mot nätfiske av röding och öring under lektid. Utskottet borde således ha tillstyrkt motion Bo5.

Äganderätsfrågorna när det gäller de i propositionen berörda markerna är komplicerade och det kan ta tid att reda ut de rätta förhållandena. Oavsett utgången av äganderättstvisterna bör staten kunna ta initiativ till att skapa förutsättningar för en livskraftig turistnäring på marker och vatten ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjällen med särskild inriktning på jakt och fiske. Vidare bör staten kunna initiera en mer aktiv marknadsföring av Norrbotten och Västerbotten som turistland. Utskottet borde således ha tillstyrkt motion Bo8 yrkande 6.

Särskilda yttranden

1. Dan Ericsson i Kolmården (kds) anför:

Efter många års diskussioner och utredande är det förståeligt att förväntningarna från bl.a. samernas sida på den proposition som nu är föremål för riksdagens behandling var stora. Att dessa förväntningar inte infriats har med all tydlighet framkommit vid de uppvaktningar inför utskottet som samernas representanter genomfört. Det är önskvärt att beslut som anger inriktningen på flera för samerna väsentliga områden för de främst berörda upplevs som genomarbetade och välbetänkta. Det är i detta sammanhang fullt förståeligt att Samernas nationalråd framfört önskemål om att det nya Sametinget skall beredas möjlighet att behandla de frågeställningar som redovisas i propositionens bilaga 2. Mot detta skall ställas att behandlingen av hela problemkomplexet allvarligt skulle försenas vid ett sådant förfarande. Under många år har krav framförts om ett samlat samepolitiskt förslag och propositionen möter till stora delar denna önskan. Dessutom kan konstateras att Sametinget är oförhindrat att behandla aktuella frågor och i skilda sammanhang återkomma med ytterligare förslag. Riksdagen är ju då oförhindrad att på nytt pröva frågeställningarna.

2. Christer Windén (nyd) anför:

Förslaget om ändring i rennäringslagen utgår från statens äganderätt. Frågan om äganderätten till de i propositionen berörda markerna är dock omtvistad. Mot statens äganderätt står på skilda grunder såväl samernas som enskilda fastboendes äganderättsanspråk. Mot bakgrund härav har Ny demokrati föreslagit att regeringen skall tillsätta en utredning om äganderätsfrågorna och näraliggande rättsfrågor. Efter som förslaget kommer att behandlas i bostadsutskottet avstår jag från att i detta sammanhang utveckla våra synpunkter i denna fråga.